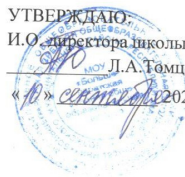

Муниципальное общеобразовательное учреждение «Большепаратская средняя общеобразовательная школа»

РАССМОТРЕНО
на заседании ШМО
Протокол №1
от «18» августа 2021 г.
Руководитель Т.И. Толстова М.Ф.

СОГЛАСОВАНО:
Заместитель директора по УВР
О.Ю. Гаврилова О.Ю. Гаврилова
«18» 08 2021 г.

УТВЕРЖДАЮ:
И.О. директора школы
И.А. Тамцева
«18» августа 2021 г.

Рабочая программа

Наименование учебного предмета Родной язык

Класс 4 «б»

Учитель Буслаева Татьяна Леонидовна

Срок реализации программы, учебный год 2020-2021

Количество часов по учебному плану всего 70 часов в год; в неделю 2 часа

Планирование составлено на основе рабочей программы по учебному курсу «Марийский язык»

Учебник «Марий йылме», С.Д.Дмитриев, 2005г. издания, рекомендовано Министерством образования РМЭ

Рабочую программу составил (а) Т.Л. Буслаева (Буслаева Т.Л.)

Марий йылме программе Умылгарен возымаш

Тўналтыш школышто шочмо йылмым тунемме годым кум кугу йыжын палдырна:

- лудаш-возаш (грамотлан) тунуктымаш ден йылмым лывыртымаш, класс деч ордыжсö лудмаш;
- классыште да класс деч ордыжтö лудмаш ден йылмым вияндымаш;
- урокышто йылме вияндыме паша кугу верым налшаш, чыла лудыктымына, чыла возыктымына илыш дене пенгыдын кылдалтмаш, ончыкылан чын да пайдале корным йоча-влаклан волгалтарышаш.

Шочмо йылме урокын тўн сомылжо тыгай лийшаш:

- ✓ марий йылме ден калык ойпого да сылнымут нерген туналтыш шинчымашым пуаш;
- ✓ шочмо йылмын мут поянлыкшым, куатше ден ямжым умылаш да тудын дене моштен пайдаланаш тунукташ;
- ✓ тунуктышо дене пырля шочмо йылмын йыжынлажым лончылаш да тудын законлажым иктешлен кодаш;
- ✓ ум да шукым пален налаш йоча-влакым кумыландаш;
- ✓ пўсö уш-акылым вияндаш;
- ✓ литературно чаткан ойлымо да возымо йылмым пойдарен да лывыртен шогаш;
- ✓ эреак тыришен тунемаш кумыландаш;
- ✓ каллиграфический да офографический йонылыш деч посна серымашке шуаш полшаш;
- ✓ урокысо жапым моштен, шот дене кучылташ тунукташ, пашам икевуя ыштыме тўрлö йон дене палдараш;
- ✓ йоча-влаклан творчески кушкашышт йöным ышташ;
- ✓ икте-весым пагален, шыман мутланен мошташ кумыландаш;
- ✓ сылнылыкым, моторлыкым умылен, шум-чон поянлыкым шукемден шогаш
- ✓ шочмо йылме ден сылнымут гоч нöргö ен ушышыкыжо эн ушан да волгыдо шонымаш-влакым шындараш;
- ✓ пайдале паша деч посна илен кертдыме, шочмо эл ден калыклан суапым конден кертше, ару шўм-чонан айдемым кушташ.

Личностный

- кутырымаште йылмын кулешлыкшым умылымаш;
- чын да моторын ойлымо дене шкем калык коклаште кучен моштымаш;
- кутырымо годым шке ойлымым эскерен да аклен моштымаш;
- шочмо йылмын мут поянлыкше дене моштен пайдаланымаш.

Метапредметный

- урокын темыж ден цельжым чын шынден, проблемный йодышым ямдылен мошташ;
- планым ышташ тунемаш, план почеш каласкален мошташ,
- шке кутырымо ойым цель дене кылден мошташ,
- ойлымаш-влакым танастараш, посна ужаш-влакын кылыштым муын мошташ,
- таблице да схеме-влак дене пашам ыштен мошташ;
- тунемме материалым схеме дене ончыктен мошташ;
- турло предмет-влак дене кылдалтше текст-влакым (математика, окружающий мир, ...) лончылен, танастарен мошташ;
- йылме шотышто ойыртемештым муын мошташ;
- ойлымашыште фактым, жапым ойырен мошташ.

Предметный

- марий литератур йылмын нормыжым палаш, литературный йылмым кучылт мошташ;
- орфографий да пунктуаций правил-влакым кучылт мошташ;
- шке возымым тергаш да танастараш, шымлаш тунемаш;
- йылмын кучылтмо йонжо-влак дене палыме лияш (йук, буква, мут ужаш, ойлымаш ужаш, предложений да тудын членже-влак, сложный предложений-влак).

Марий йылме, чын возен моштымаш да йылмым лывыртымаш

Марий йылме урокышто ыштышаш тун сомыл – уш-акыл вияндымаш ден йылмым лывыртымаш, воспитательный паша. Нине кум йогын урокышто ик энерыш ушна.

Йылмым лывыртыме нерген ойлымо годым эн ончычак предложенийым шарналтыман. Ты шот дене «Предложений» тема чыла классыштат рудо верым налшаш.

Предложений. Мут-влакым палыме, почела каласен кайыме, нунын ойыртемаштым лончылымо дене гына шке шонымым вес елан писын да раш почын пуаш огеш лий. Тыйым умылышт манын, мут-влакым икте-весе дене кылден, келыштарен радамлен, чапле предложенийым чонен кутырыман.

III классыште мут сочетаний кугу верым налеш. Мут сочетанийыште да предложенийыште шомак-влак кокласе кыл лончылатеш. Главный ден второстепенный член-влак тунемалтыт.

Мут. Предложений дене палыме лийме годым мут нерген ойлыде нигузе от керт. Шомак деч посна предложенийым от чоно. Мутым турломогырым лончылен, ныл ий коклаште йоча теве мом пален налеш:

- ✓ *кажне шомак шкена йырысе ылышын могай- гынат ик йыжынжым пуа, мом-гынат ончыкташ кучылталтеш;*
- ✓ *Чыла мутынат шке грамматический ойыртемеже уло: кажне шомак могай-гынат ойлымаш ужаш лиеш, турло формым налеш, предложений чонымаштат турлын кучылталтеш, могай-гынат вес шомак дене кылдалтеш;*
- ✓ *Кажне мут ик але шуко значенийже дене ойыртемайтеш, лишыл да ваитарешла, тун да вончештарыме значениян лийын кертеш.*

III классыште «Мутын составше» тема кугу верым налеш. Мутвож, суффикс, мутмучаш шомакын ужашыже семын лончылаттыт. Бнде нуно утларак келгын тунемалтыт. Марий йылмысе гласный йук-влакын икте-весьшт дене келыштаралтмышт (сингармонизм) икымше гана III классыште вашлиялтеш. Тудо ударенийдыме гласный мучашан шомак-влакым возымаш дене кылдалтеш.

Шуырак жапым ойлымаш ужаш-влак налыт. Лум мут, пале мут, глагол ден почеш мут келгырак тунемалтыт.

Йук ден буква.

III классыште ударениян да ударенийдыме гласный йук-влак умбакыже лончылаттыт, мутышто ударенийдыме пытартыш **ө, о, е** гласный буква-влакым гармоний закон дене келышышын сераш туныктат.

Курьлтде кутырымаш. Чумыр марий йылмым тунемашын саскаже уш-акылым вияндымаште да йылмым лывыртымаште палдырнышаш. Йылме лывыртыме паша шуко шорынан:

- 1) шочмо йылмысе кажне йукым чын да раш ойлаш туныктыман, предложенийын интонацийжым эскерыман, паузым моштен ыштыман;
- 2) йочан мут чондайжым эреак пойдарен шогыман, южо шомакшын мом ончыктымжым рашемдыман;
- 3) предложений-влак пеш шуко турло кышкаран лийыт, нуно урокышто лончылатшаш да тунемше-влакын предложений чонымо конструкцийыштым пойдарышаш улыт;

4) Предложений-влак икте-весьшт дене ушнен кылдалт шогышо ойлымашым ыштат.

Йылме лывртыме паша кажне классыште эртаралтеш. Тудо лудмаш, возымаш да йылме уроклаште шукталтеш.

Кажне классыште творческий пашалан кугу вер ойыралтеш. Тудлан кок арняште ик шагат пуалтпаш.

Марий йылме дене йоча-влакын налме шинчымашышт сай да пенгыде лийже манын, ушештарыме, иктешлыме да тергыме пашам луштарыман огыл.

Личностный УУД (чылалан кельштарыме туныктымо паша)

Шке рашемдымаш: туналтыш класслаште тунемше-влаклан виктаралтше (кельштаралтше) шинчымаш радамлык;

Смыслообразований да нравственно-этический виктарымаш: ен-влакын уда да сай койышыштым, янлык-влак деке чаманымаш кумылым аклен моштымаш,

Регулятивный УУД

Марий йылме да лудмаш уроклаште тунемше-влакын шинчымашышт ден моштымашыштым тергымаш да аклымаш,

Тунемше пашам шкевуя аклышаш;

Познавательный УУД (общеучебный)

Тунемше правилым палшаш да чын кучылт моштышаш,

Шке ончылан йодышым нолталын, вашмутым пуэн моштымаш.

Познавательный УУД (информационный)

Турло информацийым кучылтын мошташ туныкташ.

Тунемше-влакым правиллан виктарымаш

Амал да кылым пенгыдемдымаш

Тушка да поснам ойырен танастарен моштымаш.

Марий йылме ден йылмым лывыртымаш

I – II классыште тунеммым ушештарымаш да иктешлымаш.

Предложенийыште тун член-влак: подлежащий, сказуемый. Мут-влак кокласе кылым йодыш почеш рашемдымаш. Каласыме цель дене турло улшо предложений-влак. Восклицательный да восклицательный огыл предложений-влак.

Лум мут, пале мут ден глагол-влак, нунын йодышышт. Кумдан кучылталтше почеш мут-влак.

Йук ден буква-влак. Йотированный букван шомак-влак. **Ф, х, ц, щ, б** йукан мут-влак. Йонгыдо да пич мужыран согласный-влак. Ударениян да ударенийдыме слоган шомак-влак.

Предложений. Предложенийыште тун член-влак: подлежащий ден сказуемый. Подлежащийын лум мут дене, сказуемыйын глагол дене каласалтмышт. Предложенийыште второстепенный член-влак (кажныже посна огеш лончылалт). Второстепенный член-влакын лум мут да пале мут дене каласалтмышт.

Мут сочетаний. Мут сочетанийыште шомак-влакын икте-весе дене кылдалт шогымышт. Лум мутым, пале мутым, глаголым да почеш мутым кучылтын, предложении-влакым чонымаш. Главный членан предложений-влакым второстепенный член дене шарымаш.

Предложений ден мут)

Мутын составше. Предложенийыште икгай вожан лум мутым, пале мутым да глаголым эскерымаш.

Мутмучаш. Предложенийыште лум мутын мучашыжым эскерымаш.

Пале мутын мучаш укежым ончыктымаш. Глаголын мутмучашыжым эскерымаш.

Суффикс. Лум мутын –**зе** (-зо, -зö) ден –**маш** суффиксше-влак, нуным шомаклаште, шомакшым предложенийыште эскерымаш. Пале мутын –**се** (-ысе) ден –**ан**, (-ян) суффиксше-влак , нуным шомаклаште, шомакшым предложенийыште эскерымаш.

Гласный йӱк-влак нерген ушештарымаш. Ударениян да ударенийдыме слог-влакым ойыркалымаш. Марий йылмысе гласный йӱк-влакын икте-весе дене келыштаралтмышт. Мутышто ударенийдыме пытаргыш **ӧ, о** ден **е** гласный буква-влакым возен моштымаш. Мут мучаше ударенийдыме **ӧ, о** ден **е** буква-влакын мутвожышто, мутмучашыште але суффиксыште лиймыштым ончыктымаш.

Ударенийдыме **ӧ, о, е** гласный мучашан тӱрлӧ шомак-влакым эскерыме негызеш иктешлымаш.

Предложений ден ойлымаш ұжаш-влак.

Ойлымаш ұжаш-влак нерген умылымаш. Лӱм мут, пале мут, глагол да почеш мут дене палдарымаш.

Лӱм мут. Ик да шуко чотым ончыктышо лӱм мут-влак. Лӱм мутын падеж дене вашталтмыже.

Пале мут. Пале мутын кӱлешлыкше, тудын йодышыжо да кучылталтмыже.

Глагол. Глаголын жапше, тудын лица да числа дене вашталтмыже.

Ушештарымаш (7 ш)

Тунемме ий мучаште йоча мом палышаш да ыштен моштышаш

Текстым тичмаш мут дене лудшаш, икымше пелийыште 1 минут жапыште 35-40 шомакым лудын шуктышаш, кокымшо пелийыште – 40-50 мутым;

- ✓ текстым логический ұжаш-влаклан шелшаш, нунылан келшыше вуймутым пуышаш, туныктышын полшымыжлан энертен, произведенийын тӱн (рӱдӧ) шонымашыжым рашемдышаш;
- ✓ персонажын койыш-шоктымыжым вий шутымын аклышыш;
- ✓ герой-влакын сай пашаштлан куаныме, йонылыш корнышко тошкалмыштлан тургыжланыме щижмашым ончыктышаш;
- ✓ текстым тӱткын эскерен лудшаш, тушто танастарымашым, сылне определенийым, вончештарыме значений дене кучылталтше мутым ончыктышаш;
- ✓ йочалык книга дене шкевуя палыме лийшаш (авторын фамилийжым, книган лӱмжым шарнышаш), туныктышын темлымыж почеш школысо але ялысе библиотекекыште книгаг налын лудын шогышаш;
- ✓ 15-20 почеламутым наизусть палышаш.

Марий алфавитышке пурышо 36 букван лӱмыштым палышаш;

- ✓ пушкыдо да пенгыде, мужыран да мужырдымо йонгыдо, тыгак пич согласный йӱк-влакым ойыркалышаш;
- ✓ шомакым слоглан шеледен, вес корнышко чын вончыктарышаш;
- ✓ мутым, предложенийым, 30-40 мутан текстым, буквам кодыде, арун да чаткан возышаш;
- ✓ серыме писылык тыгай лийшаш: икымше пелийыште 1 минут жапыште 20 буквам возен шуктышаш, кокымшо пелийыште – 35 буквам;
- ✓ ен, фамилий, ола, ял, янлык ден вольыклан пуымо лӱмым кугу буква дене тӱналын возышаш да предложений мучашеш точкым, вопросительный але восклицательный знакым шындышаш;
- ✓ предметым, тудын палыжым да мом ыштымыжым ончыктышо шомак-влаклан йодышым чын шындышаш, нуным ойыркалышаш;
- ✓ предложенийыште тӱн мут-влакым: подлежащий ден сказуемыйым мушаш, главный член дене кылдалтше шомак-влакым ончыкташ тӱналшаш;

- ✓ мутым йӱк шот дене лончылышаш: шомакыштемьяр слог уло, кудо слогшо ударениян, а кудыжо ударенийдыме, йӱк-влак могай радам дене почела шогат, ойлымо ден возымо коклаште ойыртеп уло але уке;
- ✓ йодышлан вашештен, 30-40 шомакан текст почеш изложенийым возышаш.

Марий йылме (70 шагат)

Учебник: С.Д.Дмитриев

№ урока	Тема урока	Эргарыме жап		Тунемше могай шинчымашым налеш.	Тунемше мом ыштен моштышаш да кертшаш.
		План почеш	Фактич.		
1-3	2 – 3 классыште тунеммым ушештарымаш.				
4	Сочиненийым возымаш.			Шке шонымашым кумдан почын пуаш тунемеш.	Сочиненийым возен моштышаш.
5-6	Мут сочетаний.			Мут сочетаний - тиде смысл дене кылдалтше кок але утларак мут	Предложенийыште мут сочетанийым ойырен моштышаш.
7	Мутын составше.			Мутвож мутын вашталтдыме ужашыже. Мут мучаш – мутын вашталтше ужашыже. Суффикс у мутым ышташ полшышо ужаш.	Мутышто мутвожым ойырен моштышаш. Мутышто мут мучашым ойырен моштышаш. Мутышто суффиксым ойырен моштышаш.
8-9	Йук ден буква-влак.			йук-влаклан характеристикым пуэн мошташ. Кутырымо йѳк- влакын могай лиймыштым палаш	йукын кузе ышталтмышым умылтарышаш, да йук-влакын ышталтмышт годым лийше ойыртем палышаш.
10	Изложенийым возымаш.			Изложенийым возаш тунемеш.	Пуымо план почеш изложенийым возен моштышаш.
11-14	Ойлымаш ужаш-влак.				
15	Диктантым возымаш.			Диктовко почеш возен моштымашым тергаш	Диктантым серат, тергат
16-17	Мут сочетаний.			Мут сочетанийым лончылен мошташ	Предложенийыште мут сочетанийым ойырен моштышаш.
18-21	Текст.			Текстын темыжым, темыжым шонымашыжым рашемден, планым чочеш мошташ	тектым ужашлан шеледен
22	Сочиненийым возымаш				Сочиненийым возен моштышаш.
23	Предложенийыште главный да второстепенный член-влак.			Тун да второстепенный	Предложенийыште тун да

				член-влак нерген ушештара.	второстепенный член-влакым ушештарышаш.
24-25	Дополнений.			Дополненийым муын мо дене каласалтмыжым рашемден мошташ	Допрлненийым предложенийыште муаш, могай ойлымаш ужаш дене каласалтмыштым ончыктышаш.
26	Изложенийым возымаш.			Изложенийым возаш тунемеш.	Пуымо план почеш изложенийым возен моштышаш.
27-28	Определений.			Определенийын рольжым рашемден мошташ	Предложенийыште определенийым чын мушаш, могай ойлымаш ужаш дене каласалтмыжым ойлен кертшаш.
29-31	Умландарыше член.			ойлончышто рашемдыкым чын мушаш, могай ойлымаш ужаш дене каласалтмыжым ойлен кертшаш.	Умландарыше членым муын, мо дене каласалтмыжым рашемден моштышаш
32	Распространённый ден нераспространённый предложений-влак.			Предложенийым лончылен мошташ	распространенный ден нераспространенный предложений кокласе ойыртемем муын, ойлончым ешарыме член дене пойдарен кертшаш
33	Диктантым возымаш.				Лудмо почеш возен кертшаш, грамматический заданийым шуктышаш
34-37	Икгай членан предложений-влак.			Предложенийыште икгай член-влакым муын мошташ	предложенийыште икгай членым муын да знакым чын шынден моштышаш.
38-41	Сложный предложений			Сложный предложенийым муын мошташ	
42-43	Вияш ой.			Вияш оян предложений нерген тунеммым ушештарымаш, схемым ышташ	вияш ойым муын да вияш оян предложенийыште чарналтыш палым чын шынден кертшаш.
44	Сочиненийым возымаш.			Шке шонымашым кумдан почын пуаш	Сочиненийым возен моштышаш.

				тунемеш.	
45	Олмештыш мут.			олмештыш мут нерген шинчымашым пален налыт.	Предложенийыште олмештыш мутым муын моштышаш.
46	Олмештыш мутын числа ден лицаже.			Олмештыш мутым числа ,лица ден вашталташ	Олмештыш мутым числа ,лица ден вашталтен моштышаш
47-48	Олмештыш мутын падеж дене вашталтмыже.			Олмештыш мутым падеж дене вашталташ	Олмештыш мутым падеж дене вашталтышаш
49.	Изложенийым возымаш.			Изложенийым возаш тунемеш.	Пуымо план почеш изложенийым возен моштышаш.
50.	Чот мут.			Чот мут нерген шинчымашым пален налыт.	Предложенийыште чот мутым муын моштышаш.
51.	Шотлымо чот мут.			Шотлымо чот мут нерген шинчымашым пален налыт.	Предложенийыште шотлымо чот мутым муын моштышаш.
52-53	Радам чот мут.			Радам чот нерген шинчымашым пален налыт.	Предложенийыште радам чот мутым муын моштышаш.
54.	Диктантым возымаш.				Лудмо почеш возен кертшаш, грамматический заданийым шуктышаш
55.	Наречий.			Наречий нерген шинчымашым пален налыт.	Предложенийыште наречийым муын моштышаш.
56.	Сочиненийым возымаш.			Шке шонымашым кумдан почын пуаш тунемеш.	Сочиненийым возен моштышаш.
57.	Верым ончыктышо наречий.			Верым ончыктышо наречий нерген шинчымашым пален налыт	Предложенийыште верым ончыктышо наречийым муын моштышаш.
58.	Жапым ончыктышо наречий.			Жапым ончыктышо наречий нерген шинчымашым пален налыт	Предложенийыште жапым ончыктышо наречийым муын моштышаш.
59-60	Кузе лиймым ончыктышо наречий.			Кузе лиймым ончыктышо наречий нерген шинчымашым пален налыт	Предложенийыште кузе лиймым ончыктышо наречийым муын моштышаш.
61.	Изложенийым возымаш.			Изложенийым возаш тунемеш.	Пуымо план почеш изложенийым возен

					моштышаш.
62-63	Ушештарымаш урок				
64.	Контрольный диктант.				Лудмо почеш возен кертшаш, грамматический заданийым шуктышаш
65-67	3 – 4 класслаште тунеммым иктешлымаш.			Чыла тунеммым ушештарен иктешлымаш	4-ше классыште тунемме правилым чын кучылтын, текст-влак дене пашам ыштен да тўрле семын лончылен кертшаш
68-70.	Резерв урок				